

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jaromíra Jirsy jako soudce zpravodaje a soudců Jana Musila a Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti podané **JUDr. Tomášem Vránou**, pověřeného v době podání stížnosti vedením Exekutorského úřadu v Přerově, se sídlem v Přerově, Komenského náměstí 38, na jehož místo nastoupil s účinností od 1. 4. 2016 **JUDr. Lukáš Jícha**, zastoupený JUDr. Adamem Rakovským, advokátem se sídlem v Praze 2, Václavská 316/12, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2015, sp. zn. 26 Cdo 3660/2015, a Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 30. 3. 2015, č. j. 40 Co 96/2015-103, za účasti **Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci** jako účastníků řízení a **Mgr. Renáty Jančové**, advokátky se sídlem v Bruntále, Dr. E. Beneše 1873/61, insolvenční správkyně úpadců J. M. a B. M., takto:

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2015, sp. zn. 26 Cdo 3660/2015, ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 Cdo 1168/2013-212, a rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 30. 3. 2015, č. j. 40 Co 96/2015-103, **se zrušují**, neboť jimi **bylo porušeno** právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a princip vázanosti soudů zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a řízení před obecnými soudy

1. JUDr. Tomáš Vrána vedl jako soudní exekutor (dále jen „exekutor“) exekuci na majetek povinných J. M. a B. M. (dále jen „úpadci“), kteří dne 25. 7. 2014, v průběhu exekučního řízení, podali dlužnický insolvenční návrh. V rámci následného insolvenčního řízení bylo vydáno dne 13. 8. 2014 usnesení o předběžném opatření, jímž insolvenční soud exekutorovi povolil provést již nařízenou dražbu nemovité věci s omezením, aby byl výtěžek dosažený zpeněžením zde specifikované bytové jednotky po celou dobu k dispozici v probíhajícím insolvenčním řízení. Exekutor provedl týž den dražbu a usnesením č. j. 103 Ex 33580/12-86 udělil příklep vydražiteli s nejvyšším podáním ve výši 360 000 Kč.

2. Dne 19. 11. 2014 byl insolvenčním soudem zjištěn úpadek. Dne 28. 11. 2014 vydal exekutor usnesení, tzv. malý rozvrh podle § 337 a násl. o. s. ř., č. j. 103 Ex 33580/12-96, kterým rozhodl o rozdělení výtěžku provedené exekuce – od vymožené částky 360 000 Kč podle § 46 odst. 7 exekučního řádu odečetl náklady exekuce ve výši 75 356 Kč a zbývající částku 284 644 Kč určil k vydání insolvenčnímu správci úpadců.

3. Proti tomuto usnesení soudního exekutora se insolvenční správce odvolal a odvolací soud napadeným usnesením rozhodnutí změnil tak, že se insolvenčnímu správci vydává celá vymožená částka 360 000 Kč, tedy výtěžek dražby bez odpočtu nákladů exekuce.

4. Exekutor a oprávněný z exekuce podali proti usnesení odvolacího soudu dovolání, které dovolací soud odmítl, neboť dospěl k závěru, že odvolací soud rozhodl v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu [zejm. s usnesením ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014 (R 32/2015)] a neshledal důvody, aby se od právního názoru plynoucího z uvedeného usnesení odchýlil.

II. Ústavní stížnost a vyjádření dalších účastníků

5. Proti usnesení odvolacího a dovolacího soudu podal exekutor ústavní stížnost, v níž uvádí, že bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo, zejména právo na majetek a na spravedlivý proces. Obecné soudy se podle něj dopustily nepřipustného „normotvorného“ výkladu kogentního ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu, které aplikovaly v rozporu s jeho zněním, resp. rozhodly se jej neaplikovat v celém jeho znění. Jejich výklad uvedeného ustanovení byl pro stěžovatele nepředvídatelný, nezohledňující vůli zákonodárce, specifické postavení exekutora ani princip zásluhovitosti, který by měl ovládat rozhodování o nákladech exekuce.

6. Odvolací soud ve svém vyjádření uvedl, že ve věci jde o konkurenci dvou ustanovení, a to § 46 odst. 7 exekučního řádu a § 5 odst. 1 insolvenčního zákona; považuje soudního exekutora za „řadového věřitele“, který měl svoji pohledávku spočívající v odměně a nákladech exekuce řádně přihlásit v insolvenčním řízení. Opačný přístup považuje za zvýhodnění jednoho z věřitelů, což odporuje zásadám insolvenčního řízení. K tomu odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014 (R 32/2015 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

7. Dovolací soud považuje své rozhodnutí o nepřipustnosti dovolání za správné, neboť napadené usnesení bylo v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu a nebyl důvod, aby se v této věci od své praxe odchýlil.

8. Insolvenční správce se ke stížnosti nevyjádřil.

III. Podmínky řízení

9. Ústavní stížnost byla podána včas, exekutor byl v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), v době podání stížnosti zastoupen advokátem (stejným advokátem je nyní zastoupen i jeho nástupce v exekutorském úřadu – JUDr. Lukáš Jícha). Stížnost rovněž není nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť exekutor, slovy zákona, „vyčerpal“ všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje.

10. Ústavní stížnost podala fyzická osoba vykonávající pravomoci soudního exekutora, který jako takový činí ve věcech nuceného výkonu rozhodnutí úkony soudu prvního stupně. V rámci výkonu této funkce je exekutor považován jednak za orgán

veřejné moci, který není způsobilý být nositelem základních práv a svobod, zároveň však také za fyzickou osobu – podnikatele, a tedy poživatele základních práv. Exekutor tak vystupuje ve dvojím postavení a je nutné pečlivě zvážit, zda v právě projednávaném případě lze upřednostnit jeho postavení jako fyzické osoby (k postavení exekutora srovnej stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 9. 11. 1999, sp. zn. Pl. ÚS-st. 9/99 a stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2006, sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06).

11. Aktivní legitimaci k podání ústavní stížnosti má podle relevantní části § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu fyzická osoba, jestliže tvrdí, že: 1) pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem; 2) opatřením; 3) jiným zásahem orgánu veřejné moci, bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručená ústavním pořádkem. Aktivní legitimaci exekutora nelze v tomto případě dovodit podle první a druhé alternativy (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2013, sp. zn. II. ÚS 2690/13). Na druhou stranu je nepochybné, že napadenými rozhodnutími došlo k zásahu do oprávněných zájmů exekutora na odměnu a náhradu nákladů, jež dosud „ze svého“ vynaložil k provedení exekuce, neboť jimi byly výrazně omezeny, ne-li zcela vyloučeny, jeho možnosti, jak se odměny domoci – průmět tohoto oprávněného zájmu do majetkové sféry exekutora je tedy zjevný. Z uvedeného lze dovodit, že napadené rozhodnutí zasáhlo exekutora ve sféře jeho činnosti, v níž vystupuje jako „podnikatel“ se svými nároky na odměnu, a v tomto ohledu základních práv požívá. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že jde o aktivní legitimaci založenou podle třetí alternativy, tedy jde o jiný zásah orgánu veřejné moci, konkrétně pravomocným rozhodnutím v řízení, v němž sice exekutor nevystupoval jako účastník, ale jímž bylo zasaženo do jeho oprávněných zájmů, resp. základních práv, v podobné intenzitě, jako by jím byl.

12. O ústavní stížnosti rozhodl Ústavní soud bez nařízení ústního jednání, neboť v intencích § 44, věty první, zákona o Ústavním soudu dospěl k závěru, že by při něm nebylo možné očekávat další objasnění věci.

IV. Posouzení ústavní stížnosti

13. Úvodem považuje Ústavní soud za nezbytné připomenout aktuální praxi soudů při rozhodování o vydání nákladů exekuce insolvenčnímu správci a zrekapitulovat znění relevantních zákonných ustanovení.

14. Nejvyšší soud zařadil do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 32/2015 své usnesení, jímž odmítl dovolání soudního exekutora proti rozhodnutí odvolacího soudu, který změnil exekutorovo rozhodnutí, tzv. malý rozvrh výtěžku zpeněžení majetku povinného, a uložil mu, aby celý výtěžek exekuce poukázal insolvenčnímu správci úpadců, v exekučním řízení v postavení povinných. V rozhodnutí uvádí následující: „*V této věci dochází ke konkurenci dvou zákonných ustanovení, a to shora citovaného ustanovení § 46 odst. 7 ex. řádu a ustanovení § 5 odst. 1 písm. a) a b) insolvenčního zákona. Jestliže insolvenční zákon říká, že „věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti“ (zásada poměrného uspokojení věřitelů v rámci insolvenčního řízení), nelze než dovodit, že se toto ustanovení musí vztahovat na všechny věřitele úpadce. Tímto věřitelem je nutně i soudní exekutor, kterému v průběhu*

*exekuce vznikají náklady uvedené v ustanovení § 87 odst. 1 ex. řádu. V okamžiku, kdy soudní exekutor vymohl při provádění exekuce pohledávku (její část), vzniká mu právo na náhradu nákladů řízení (jako v této věci). Jestliže má z tohoto titulu pohledávku vůči povinnému – úpadci (ať již vymahatelnou podle příkazu k úhradě nákladů exekuce nebo ne), je povinen ji přihlásit v přihlašovací lhůtě do insolvenčního řízení k jejímu uspokojení z majetkové podstaty úpadce, jak správně dovozuje dovolatel „v řadě s ostatními věřiteli“. V opačném případě (rozhodnutím podle ustanovení § 46 odst. 7 ex. řádu a vydáním vymoženého plnění po odečtení nákladů exekuce) by došlo k **nepřípustnému zvýhodnění jednoho z věřitelů úpadce**. Aplikovat ustanovení § 46 odst. 7 věta druhá ex. řádu v jeho doslovném znění proto nelze; jinak řečeno, soudní exekutor je povinen po zahájení insolvenčního řízení na majetek v exekuci povinného vydat do majetkové podstaty úpadce jím v exekuci vymožené plnění **bez odpočtu nákladů exekuce** a jako věřitel úpadce náklady exekuce (svoji pohledávku) přihlásí do insolvenčního řízení.“*

15. Ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu (v době vydání napadených rozhodnutí v § 46 odst. 6 exekučního řádu) přitom zní: „*Je-li exekuční řízení podle zvláštního právního předpisu přerušeno nebo zvláštní právní předpis stanoví, že exekuci nelze provést, exekutor nečiní žádné úkony, jimiž se provádí exekuce, pokud zákon nestanoví jinak. Insolvenčnímu správci nebo v rámci likvidace dědictví do likvidační podstaty exekutor vydá vymožené plnění bezodkladně po právní moci usnesení, kterým rozhodne **po odpočtu nákladů exekuce** o vydání vymoženého plnění insolvenčnímu správci nebo do likvidační podstaty.“*

16. Citované ustanovení exekučního řádu do něj bylo začleněno novelou č. 286/2009 Sb., kterou byl s účinností od 1. 11. 2009 změněn zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. Důvodová zpráva k relevantní problematice uvádí následující: „*Navrhovaná úprava reaguje na nový zákon o insolvenčním řízení, případně na jiné případy, kdy jiný právní předpis stanoví, že exekuční řízení nelze provést. Nestanoví-li takový předpis jinak, platí, že exekutor nečiní žádné úkony k provedení exekuce.“*

17. Ustanovení § 5 insolvenčního zákona (účinného od 1. 1. 2008) zakotvuje zásady insolvenčního řízení a zní: „*Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:*

- a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;*
- b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;*
- c) nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;*
- d) věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.“*

18. Z výše uvedeného vyplývá, že zákonodárce v návaznosti na přijetí insolvenčního zákona novelizoval exekuční řád, v němž zakotvením ustanovení § 46 odst. 7 (dříve § 46 odst. 6) stanovil určitý postup (nejen) pro případ souběhu

insolvenčního a exekučního řízení. V tomto ustanovení je explicitně uvedeno, že exekutor si smí z částky vymožené v rámci exekuce ponechat (odpočíst) náklady exekuce a do insolvenčního řízení vydat toliko tzv. čistý výtěžek exekuce. Tímto způsobem zákonodárce zohlednil zvláštní postavení soudního exekutora a vyloučil jej podle závěru Ústavního soudu jednoznačně z řad ostatních věřitelů, ergo se na něj v této části nevztahují obecné zásady insolvenčního řízení.

19. Obecné soudy vycházely v napadených rozhodnutích z právního názoru a závěru vysloveného v citovaném usnesení Nejvyššího soudu, který však Ústavní soud považuje za nedostatečně odůvodněný. Je-li nosným argumentem napadených rozhodnutí odkaz na usnesení ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, je nezbytné zkoumat především, zda toto odkazované rozhodnutí obsahuje ústavněprávně akceptovatelnou argumentaci. Ústavní soud však dospěl k závěru, že Nejvyšší soud provedl výklad dvou kolidujících právních norem jednoduchého práva nedostatečně důkladně, a že odůvodnění jím vyslovených právních závěrů ústavněprávním požadavkům na obsah a kvalitu nevyhovuje. Pakliže soud posuzuje dvě kolidující právní normy, je k naplnění těchto požadavků nezbytné, aby buď aplikoval obecně uznávaná výkladová pravidla, nebo přesvědčivě vyložil, proč je právě v tomto případě není možné použít. Nepostupoval-li soud tímto způsobem, jde o projev svévole; situace je o to závažnější, pokud se takové rozhodnutí publikuje v tzv. „zelené sbírce“, která je v soudní praxi obecně používaná jako pramen závazných právních názorů, přestože tomu tak formálně není.

20. Provedením systematického výkladu za použití obecných pravidel *lex specialis derogat legi generali* a *lex posteriori derogat legi priori* (viz HARVÁNEK, J. et al. *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 376.) se jeví jednoznačnou aplikační přednost ustanovení exekučního řádu přijatého „v reakci na nový insolvenční zákon“, a to tím spíše, že přímo upravuje řešenou situaci, a odlišný závěr by v podstatě obsah právní normy obsažené v § 46 odst. 7 ex. řádu vyprázdnil.

21. Ústavní soud v tomto směru přisvědčuje argumentu stěžovatele, že obecné soudy, pokud záměrně neaplikovaly výslovné znění kogentní normy zákona stanovící určitý postup, dopouštějí se svévole, neboť jim nepřísluší právo „ignorovat“ text zákona. Soudy jsou podle čl. 95 odst. 1 Ústavy zákonem vázány; není přípustné, aby se svévolně rozhodly určitý zákon nepoužít, aniž by pomocí výkladových pravidel ústavně konformním způsobem racionálně zhodnotily, které ustanovení má aplikační přednost. Ústavní soud k tomu ve svém nálezu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96, uvedl, že „soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, neboť se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je však nutné se přitom vyvarovat libovůle – rozhodnutí soudu se musí zakládat na **racionální argumentaci**.“ Právě taková racionální argumentace však napadeným rozhodnutím schází. Ústavní soud je navíc přesvědčen, že nelze najít argumenty, které by překonaly výše provedený systematický výklad dotčených právních norem podpořený interpretací vůle zákonodárce při jejich přijímání, zásadou rovnosti v právech i zásluhovosti.

22. Projevem nepřípustné svévole je rovněž závěr Nejvyššího soudu v citovaném usnesení, že exekutora je nezbytné považovat za „řadového věřitele“ a

vyžadovat, aby své nároky vymáhal v insolvenčním řízení spolu s ostatními věřiteli. Uvedený závěr totiž Nejvyšší soud dostatečně nevysvětlil, neboť argumentace v tomto směru představuje toliko obecný výklad základního principu insolvenčního práva – principu poměrného uspokojování věřitelů, přičemž v odůvodnění rozhodnutí zcela absentují úvahy, zda jiná právní norma případně nezakotvuje z této zásady výjimku, a zda nelze považovat nároky exekutora za privilegované. Zákonodárce má k dispozici širokou škálu způsobů, jak realizovat svoji zákonodárnou pravomoc, a je limitován toliko pravidly zakotvenými v předpisech vyšší právní síly a pravidly legislativními. Nezařadil-li nároky exekutora explicitně do výčtu privilegovaných „zapodstatových“ pohledávek, neznamená to, že těmto nárokům nemohl přiznat privilegovaný status jinak, byť v jiném právním předpisu. Právě takovou úvahu však odůvodnění citovaného usnesení Nejvyššího soudu postrádá – mají-li závěry tohoto soudu obstát, musí z nich být zřejmé, proč nelze dojít k závěrům uvedeným v bodě 18 tohoto nálezu; Ústavní soud je však přesvědčen, že takovou argumentaci nelze nalézt.

23. Jako *obiter dictum* uvádí Ústavní soud následující:

Východiskem pro posouzení oprávněnosti požadavku na zaručenou odměnu exekutora je úvaha, že soudní exekutor a insolvenční správce vykonávají v zásadě obdobnou činnost; cílem obou je zajistit uspokojení přihlášených věřitelů prostřednictvím autoritativního nakládání s majetkem povinného (resp. úpadce), za což jim náleží odměna. Je však zjevně neopodstatněné, aby insolvenční správce měl za tuto svoji činnost odměnu v podstatě zajištěnu, zatímco exekutor se ocitá ve stavu nepředvídatelnosti a nejistotě, zda se své odměny (a rovněž hotových výdajů, které k uspokojení věřitele vynaložil) kdy dočká, a v jaké výši. Zákonodárce zařadil nárok insolvenčního správce na odměnu a náhradu nákladů na první místo kategorie pohledávek za majetkovou podstatou [§ 168 odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona], tedy pohledávek, které se uspokojují v plné výši a kdykoliv po rozhodnutí o úpadku. Stejný nárok na odměnu a náhradu nákladů by měl mít i exekutor, který provádí obdobnou činnost. Insolvenční zákon exekutora sice považuje za řadového věřitele s běžnou pohledávkou, zákonodárce však zjevně k zajištění jeho odměny zvolil jiný postup, a to právě možnost ponechat si část výtěžku zpeněžení přímo při vydávání vymoženého plnění do insolvenčního řízení. Obecné soudy tento aspekt ovšem nijak nezvažily a bez vysvětlení považují nárok exekutora na odměnu a náhradu nákladů za nárok řadového věřitele.

24. Ústavní soud neshledává žádný podstatný rozdíl mezi situací, kdy je dražen majetek povinného exekutorem a kdy insolvenčním správcem, nevidí proto důvod, aby byla za tuto činnost insolvenčnímu správci odměna zajištěna formou prvořadě zapodstatové pohledávky, zatímco exekutor by odměnu za tuto činnost musel vymáhat jako řadový věřitel. Také z tohoto pohledu proto považuje argumenty obecných soudů za nesprávné, neboť právě ustanovení § 46 odst. 7, které nepoužily, zajišťuje pohledávce exekutora výsadní postavení podobně, jako je zajišťuje § 168 odst. 2 písm. a) pohledávce insolvenčního správce. Závěr, že v situaci, kdy exekutor a insolvenční správce činí tentýž úkon, oba jej činí v rámci úřední pravomoci, jeden z nich právo na odměnu zajištěno má a druhý nikoliv, není opodstatněný.

25. V projednávaném případě exekutor provedl nařízenou dražbu na základě souhlasu insolvenčního soudu uděleného předběžným opatřením. Stěží by však

exekutor návrh na toto předběžné opatření podal, byl-li by si vědom, že za provedení dražby nemá zajištěnu odměnu. V rámci hospodárnosti exekučního a insolvenčního řízení je namístě, aby již zorganizovanou dražbu provedl exekutor, místo aby ji znovu musel zorganizovat insolvenční správce. Exekutor nařízenou dražbu provedl s legitimním očekáváním, že za ni obdrží odměnu, kterou si bude moci v souladu s § 46 odst. 7 exekučního řádu ponechat; byl-li by si vědom, že ji bude muset odevzdat do insolvenčního řízení a jejího uspokojování se domáhat spolu s řadovými věřiteli, sotva by žádal insolvenční soud o povolení, aby ji mohl provést.

26. V situaci, kdy by insolvenční soud exekutorovi nepovolil provést dražbu a provedl by ji posléze insolvenční správce v rámci insolvenčního řízení, jeho odměna a náhrada nákladů by byla uspokojena přednostně, a to v obdobné výši, jakou by si za její provedení ponechal exekutor. Nelze proto ani přisvědčit argumentům obecných soudů, že přednostním uspokojením nároku exekutora na odměnu a náhradu nákladů by došlo k znevýhodnění ostatních věřitelů, neboť ti by bývali byli stejným způsobem „zkráceni“ také v situaci, kdy by dražbu provedl insolvenční správce.

V. Závěr

27. Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno právo na spravedlivý proces stěžovatele z následujících důvodů: Obecné soudy rozhodly (a v obdobných případech běžně rozhodují) v intencích výkladu zákona dovolacím soudem přijatém v odmítavém usnesení ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014 (R 32/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Tento výklad a závěr z něj plynoucí však považuje Ústavní soud za neodůvodněný, tedy svévolný, nerespektující obecná výkladová pravidla, aniž by pro to existoval dostatečný důvod, a nelze z něj proto vycházet. Nelze připustit, aby obecné soudy nerespektovaly zákon, jímž jsou podle čl. 95 Ústavy vázány, a neprovedly výklad kolidujících právních norem odpovídajícím způsobem. Soudy v tomto případě neaplikovaly kogentní normu regulující nastalou situaci jako *lex specialis posterior*, a přiklonily se k výkladu prosazovanému Nejvyšším soudem, který však Ústavní soud nepovažuje ani za správný, ani za přesvědčivě odůvodněný. Rozhodnutí obecných soudů bylo navíc pro stěžovatele ve své době nepředvídatelné.

28. Obecné soudy jsou povinny v případech vydávání výtěžku exekuce do insolvenčního řízení postupovat podle § 46 odst. 7 ex. řádu tak, že insolvenčnímu správci exekutor vydá vymožené plnění po odpočtu nákladů exekuce; účelně vynaložené náklady exekuce, jejichž součástí je také odměna exekutora, se nestávají součástí majetkové podstaty v insolvenčním řízení.

29. S ohledem na výše popsané porušení základních práv stěžovatele na spravedlivý proces zaručených čl. 36 odst. 1 Listiny, porušení zásady rovnosti práv ve smyslu čl. 1 Listiny a porušení principu vázanosti soudu zákony ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy. Ústavní soud ústavní stížností napadené rozhodnutí obecných soudů podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl mimo ústní jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 6. září 2016

Jaromír Jirsa
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Ústavního soudu Jana Musila

Nesouhlasím s výrokem a s odůvodněním nálezu sp. zn. IV. ÚS 378/16. Podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, k nálezu zaujímám **odlišné stanovisko**, které odůvodňuji takto:

1. Jsem toho názoru, že ústavní stížnost, podaná bývalým soudním exekutorem JUDr. Tomášem Vránou, měla být odmítnuta, resp. zamítnuta. K tomuto závěru mě vede několik důvodů:

2. Nesdílím názor, že napadená rozhodnutí obecných soudů porušují právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a princip vázanosti soudů zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy. Porušení těchto ústavních norem spatřuje nález v tom, že obecné soudy ve svých rozhodnutích „záměrně neaplikovaly výslovné znění kogentní normy zákona stanovující určitý postup“, čímž se prý dopustily svévole.

3. Konkrétně prý obecné soudy nesprávně aplikovaly ustanovení § 5 insolvenčního zákona, ačkoliv měly správně aplikovat ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu, čímž prý porušily uznávaná interpretační kolizní pravidla *lex specialis derogat generali* a *lex posterior derogat priori*. Navíc nález obecným soudům vytýká, že svůj odklon od interpretačních pravidel přesvědčivě nezdůvodnily.

4. Tyto výtky na adresu obecných soudů nepokládám za oprávněné.

5. Domnívám se totiž, že obecné soudy v posuzované věci provedly správnou interpretaci zákonných ustanovení, která stojí ve vzájemné kolizi. Soudy přitom použily obecně uznávanou metodu systematického výkladu, při níž interpretovaly sporné ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu v souvislosti s ustanovením § 5 insolvenčního zákona. Taková interpretace zákonné normy, bohužel zákonodárcem nepřesně formulované, je nepochybně záležitostí obecných soudů a při dodržení potřebných interpretačních pravidel a při dosažení ústavně konformního výsledku proti ní nelze nic namítat.

6. Interpretace aplikovaného ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu byla nutná proto, že zákonodárcem použitá formulace [„*Insolvenčnímu správci ...do likvidační podstaty exekutor vydá vymožené plnění bezodkladně po právní moci usnesení, kterým rozhodne po odpočtu nákladů exekuce o vydání vymoženého plnění insolvenčnímu správci nebo do likvidační podstaty.*“] je jazykově neobratná, nepřesná, tím i nejasná. Tato formulace nelogicky spojuje do jedné věty dvě různé povinnosti exekutora:

a) povinnost *vydat* vymožené plnění insolvenčnímu správci (přičemž zákonný text v tomto případě rozsah vydání explicitě nestanoví ani neomezuje, což připouští i interpretaci, že exekutor má vydat **celé** vymožené plnění, tj. bez odpočtu nákladů exekuce);

b) povinnost *rozhodnout* o vydání vymoženého plnění (zákonný text v tomto případě nepřesně mluví o povinnosti exekutora vydat „*usnesení, kterým rozhodne po odpočtu nákladů exekuce o vydání vymoženého plnění insolvenčnímu správci*“, aniž by text uváděl, kým a v jakém rozsahu má být tento odpočet proveden).

7. Obecné soudy, včetně Nejvyššího soudu ČR (který jako vrcholný soudní orgán má rozhodováním o mimořádných opravných prostředcích zajišťovat jednotu a zákonnost rozhodování – viz ust. § 14 odst. 1 zákona o soudech a soudcích), v posuzované věci při interpretaci aplikovaných zákonných norem respektovaly názor, vyslovený již dříve v judikátu Nejvyššího soudu, zveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 32/2015, v němž se praví, že „*soudní exekutor je*

povinen po zahájení insolvenčního řízení na majetek v exekuci povinného vydat do majetkové podstaty úpadce jím v exekuci vymožené plnění bez odpočtu nákladů exekuce a jako věřitel úpadce náklady exekuce (svoji pohledávku) přihlásí do insolvenčního řízení.“

8. Obecné soudy svůj závěr odůvodnily úvahou, že odpočtem nákladů exekuce z výtěžku provedené dražby, vydávaného do majetkové podstaty v insolvenčním řízení, by došlo ke zvýhodnění jednoho z věřitelů (soudního exekutora), což by odporovalo zásadám insolvenčního řízení.

9. Na takovém závěru obecných soudů neshledávám nic protiústavního, lze jej dokonce argumentačně podepřít nejen rozporem se zásadami insolvenčního řízení, ale i ústavněprávním principem rovnosti v právech (čl. 1 Listiny) a principem rovností zákonného obsahu a ochrany vlastnického práva všech vlastníků (čl. 11 odst. 1 Listiny).

10. Neztotožňuji se s názorem obsaženým v bodě 22 odůvodnění nálezu, že ustanovením § 46 odst. 7 exekučního řádu (které nález pokládá za *lex specialis*) zákonodárce zakotvil „**privilegovaný status**“ pohledávek soudního exekutora. Je logické předpokládat, že pokud by zákonodárce takový záměr privilegovat pohledávky exekutora měl, zakotvil by takovou úpravu výslovně buď do ust. § 168 insolvenčního zákona (tím, že by pohledávku exekutora na úhradu nákladů exekuce zařadil mezi pohledávky za majetkovou podstatou), nebo do ustanovení § 337 a násl. o. s. ř., pojednávajících o rozvrhu rozdělované podstaty. Žádnou takovou výslovnou speciální úpravu však zákonodárce nepřijal.

11. Nevidím ostatně žádný racionální důvod, proč by zákonodárce měl takový „privilegovaný status“ pro uspokojení pohledávky soudního exekutora vytvářet a proč by takový status měl Ústavní soud na ústavněprávní úrovni chránit.

12. V této souvislosti poukazují zejména na stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 12. září 2006 sp. zn. Pl. ÚS-st.23/06 (dále jen „Stanovisko“), v němž se mj. v bodě 5 připomíná základní premisa, vyslovená již v usnesení sp. zn. II. ÚS 150/04, totiž že „*exekutor vystupuje při své činnosti v postavení podnikatele podle obchodního zákoníku*“, z čehož pojmově vyplývá to, že musí snášet i určitá rizika. Dále se v bodě 6 stanoviska uvádí, že exekutor, jako nositel přiznané pohledávky na náhradu nákladů „*není již v postavení vykonavatele veřejné moci, ale v postavení běžného věřitele*“. V bodě 7 Stanoviska se dále uvádí: „*Exekutor má totiž v průběhu exekuce dvojí postavení a jeho charakter se mění. Je totiž třeba odlišovat vlastní exekuční činnost při vymáhání pravomocného rozhodnutí, kdy vystupuje jako veřejný činitel, od jeho postavení při rozhodování soudu o nákladech řízení, kdy je v postavení účastníka řízení.*“

13. V bodě 8 Stanoviska se uvádí: „*Závěry o postavení exekutora a jeho nárocích na odměnu jsou ve shodě i s právním názorem vysloveným Evropským soudem pro lidská práva ve věci Van der Musselle proti Belgii (rozsudek ze dne 23. listopadu 1983), jež jsou dle názoru pléna plně použitelná na daný případ. Osoba zapsaná do seznamu exekutorů svým návrhem na zápis a provedením zápisu do seznamu dala souhlas s prováděním činnosti exekutora a s tím spojenými riziky, k nimž náleží i riziko, že ne ve všech případech dosáhne exekutor uspokojení svých zákonných nároků.*“

14. Přihlédnout je třeba rovněž k tomu, že ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů neodpírají exekutorovi náhradu nákladů exekuce (což by ve svém důsledku mohlo znamenat zmenšení majetku exekutora a tedy porušení článku 11 Listiny). Tato rozhodnutí řeší toliko dílčí problém *časového okamžiku*, kdy má být uspokojen nárok soudního exekutora na úhradu nákladů dražby. Konkrétně jde o otázku, zda si soudní exekutor může náklady dražby sám sobě *ihned* inkasovat z výnosu dražby, nebo zda má náklady, vynaložené na dražbu, uplatnit jako svou pohledávku u insolvenčního správce v řadě ostatních věřitelů úpadce a vyčkat na rozhodnutí insolvenčního správce o poměrném uspokojení všech věřitelů úpadce.

15. Námitky proti přijatým rozhodnutím nelze vybudovat na námitce, že výtěžek insolvenčního řízení *možná* neumožní uspokojit exekutorův nárok na náhradu nákladů exekuce. V daném stadiu řízení, kdy dochází teprve k vydávání výtěžku dražby do majetkové podstaty úpadce, je taková námitka pouhou domněnkou či spekulací. Skutečný výsledek insolvenčního řízení může být i jiný, tj. takový, že dojde k uspokojení pohledávky soudního exekutora v celém rozsahu.

16. Za nepřiléhavou pokládám také argumentaci nálezu, srovnávající postavení soudního exekutora a insolvenčního správce při uspokojování jejich pohledávek v insolvenčním řízení, a vycházející z teze, že oba „vykonávají v zásadě obdobnou činnost“ (bod 23 odůvodnění nálezu). Taková argumentace je ústavněprávně irelevantní již proto, že Listina v čl. 28 zakotvuje právo na spravedlivou odměnu za práci toliko pro zaměstnance; ani soudní exekutor ani insolvenční správce takový status nemají. Ústavním principem není ani stejnost uspokojení nároku na náhradu nákladů řízení.

17. Dodávám, že předchozími úvahami nechci nikterak snižovat či zpochybňovat postavení soudních exekutorů. Jejich role je nepochybně prospěšná s významná, což je zřejmé z právní úpravy jejich statusu v exekučním řádu nebo z toho, že jim trestní zákon v § 127 odst. 1 písm. f) trestního zákona poskytuje trestněprávní ochranu úřední osoby. Z tohoto postavení však nelze dovozovat privilegovaný způsob uspokojování pohledávek soudního exekutora v insolvenčním řízení.

18. Spíše jen na okraj svého disentu bych chtěl dodat několik obecných poznámek:

19. Po obsahové stránce se rozhodování obecných soudů ve věci týkalo **nákladů exekučního řízení**.

20. Chci zdůraznit, že Ústavní soud by měl být zásadně při posuzování otázek nákladů řízení nanejvýše **zdrženlivý**, jak sám opakovaně deklaroval ve své judikatuře. Jako příklad lze uvést názor vyslovený v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2257/08, v němž se praví, že problematika nákladů řízení „... zpravidla nemůže být předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, obvykle nedosahuje intenzity zakládající porušení jejich základních práv a svobod (srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 10/98, sp. zn. II. ÚS 130/98, sp. zn. I. ÚS 30/02, sp. zn. IV. ÚS 303/02, sp. zn. III. ÚS 255/05 a další dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Rozhodování o nákladech řízení před obecnými soudy je zásadně jejich doménou, neboť se zde zobrazují aspekty nezávislého soudního rozhodování...“.

21. Ačkoliv Ústavní soud obecně deklaruje ve věcech nákladů řízení svou zdrženlivost, ve skutečnosti tuto zásadu příliš nerespektuje a k věcnému přezkumu napadených rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení nezdírdka až příliš horlivě

přistupuje, což nepochybně povzbuzuje potenciální stěžovatele k podávání takových ústavních stížností. To vede k tomu, že agenda, týkající se nákladů řízení, představuje značný podíl nápadu Ústavního soudu. Aniž bych měl k dispozici dlouhodobé statistické řady o předmětové skladbě nápadu Ústavního soudu, uvedu alespoň ilustrativně několik dat o počtu ústavních stížností, jejichž předmětem byly náklady řízení (někdy společně s jinými námitkami): Takových ústavních stížností bylo podáno v roce 2011 – **567**, v roce 2012 – **1.250**, v roce 2013 – **537**, v roce 2014 – **484**, v roce 2015 – **326**, v prvním pololetí 2016 – **158**.

22. Lze dodat, že u nemalé části těchto ústavních stížností jako navrhovatelé figurují advokáti, soudní exekutoři a insolvenční správci.

23. Pokládám tento úkaz za velmi povážlivý a degradující roli Ústavního soudu. Má-li Ústavní soud plnit své základní poslání **orgánu ochrany ústavnosti** (článek 83 Ústavy), musí při vědomí svých kapacitních možností, daných počtem 15 soudců, využívat zákonných nástrojů, jak zabránit svému zahlcení. Ústavní soud ČR by měl mít v tomto směru před očima varovný příklad štrasburského Evropského soudu pro lidská práva, který si dlouho nedokázal vytvořit účinné filtrační mechanismy, kterými by se bránil proti přetížení, což vedlo k neúnosně dlouhým průtahům řízení.

24. V historickém vývoji si právní nauka byla vědoma potřeby chránit vrcholné státní orgány před takovým osudem, a proto např. vzniklo prastaré latinské pravidlo *minima non curat praetor*.

25. Nechci tím tvrdit, že nyní projednávaná věc má *prima facie* bagatelní charakter (i když částka 75.356,- Kč zajisté nepředstavuje pro Exekutorský úřad v Přerově, který zaměstnával zhruba 200 lidí a prováděl až 70 tisíc [exekucí](#) ročně, žádnou významnou sumu). Domnívám se však, že řádné posouzení sporů o náklady řízení má být zásadně ponecháno obecným soudům bez ohledu na výši sporné peněžní sumy, a že Ústavní soud nemá být pokud možno do řešení takových sporů vtahován.

26. Též z tohoto důvodu se domnívám, že podané ústavní stížnosti nemělo být vyhověno.

V Brně dne 12. září 2016

Jan Musil